

POSTANOWIENIE

31 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 31 marca 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.M. i J.M.

przeciwko [...] Bankowi spółce akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej [...] Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 22 maja 2023 r., I ACa 1174/22,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5434 (pięć tysięcy czterysta trzydzieści cztery) złote tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.

[A.T.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 18 maja 2022 r. Sąd Okręgowy w Toruniu ustalił, że umowa o kredyt mieszkaniowy N. (kredyt budowlano - hipoteczny przeznaczony na finansowanie inwestycji budowlanej) z 22 kwietnia 2011 r. zawarta między powodami

J.M. i M.M. a [...] Bank spółką akcyjną w G. jest nieważna; zasądził od pozwanej [...] Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz powodów łącznie kwoty: 276 673,01 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 9 kwietnia 2021r. i 5.347,05 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 czerwca 2021 r.; a w pozostałym zakresie oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 22 maja 2023 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanej od tego rozstrzygnięcia i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwaną. Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołała się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zdaniem skarżącej w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do następujących pytań:

1. „Czy w przypadku stwierdzenia przez sąd orzekający w sprawie, że po wyeliminowaniu z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej CHF klauzul indeksacyjnych nie może być ona dalej wykonywana w tej formie, może on uznać, że jest ona ważna jako umowa kredytu wyrażonego w złotych polskich, a kwotą kredytu jest kwota wskazana w umowie tożsama z kwotą rzeczywiście wypłaconą w złotych polskich, przy jednoczesnym zastosowaniu na podstawie umowy stawki referencyjnej właściwej dla kredytu udzielonego w walucie PLN?”;
2. „Czy w świetle art. 156¹ k.p.c. w związku z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy w związku z wykładnią art. 6 ust. 1 Dyrektywy dokonaną m.in. w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) z 3 października 2019 r, C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak p-ko Raiffeisen Bank International AG, a także w wyroku TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. p-ko Bankowi BPH S.A. dopuszczalne jest, z punktu widzenia obowiązków sądu określonych normą płynącą z ww. wykładni TSUE, wyrokowanie w przedmiocie abuzywności postanowień umowy zawartej z konsumentem, gdy konsekwencją tej abuzywności może być upadek takiej umowy, po dokonaniu przez sąd pouczenia powoda-konsumenta (w trybie art. 156¹ k.p.c.) o prawdopodobnym wyniku sprawy w

świetle zgłoszonych wcześniej twierdzeń i dowodów oraz o konsekwencjach dotyczących ustalenia nieważności umowy, w tym ewentualnego wpływu tych okoliczności na sytuację konsumenta, ograniczającego się jedynie do wymienienia kategorii ewentualnych roszczeń banku czy też koniecznym jest zaprezentowanie powodom - konsumentom przybliżonych kwot ewentualnych roszczeń banku i dopiero wówczas odebranie od konsumenta wyraźnego oświadczenie o woli dalszego obowiązywania względem niego spornej umowy w całości albo o zgodzie na upadek umowy?";

3. „Od jakiego dnia należy naliczać odsetki ustawowe za opóźnienie od kwot zasądzonych na rzecz kredytobiorcy-konsumenta w ramach zwrotu nienależnego świadczenia, w przypadku ustalenia przez sąd, że umowa nie może być dalej wykonywana wobec usunięcia z umowy klauzul uznanych za abuzywne oraz decyzji konsumenta co do braku woli uzupełnienia umowy?”.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją

sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia oraz wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymagań, problematyka, na którą wskazuje skarżąca, była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego – w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego - a pozwana przekonująco nie wykazała, by istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie. Nie wykazała także, zwłaszcza w kontekście orzecznictwa TSUE i najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego, by aktualnie istniały poważne rozbieżności w orzecznictwie w kwestiach poruszonych we wniosku.

Przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie uzasadnia zagadnienie pierwsze.

W judykaturze Sądu Najwyższego dominuje obecnie pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego (w analizowanym przypadku klauzul indeksacyjnych) doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i

obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną.

Dotyczy to sytuacji, gdy określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. Takie postanowienia są niedopuszczalne, jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 ; wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie przeważa także pogląd, że niedopuszczalne jest przekształcenie kredytu powiązanego z walutą obcą w kredyt złotowy oprocentowany stawką LIBOR lub co postuluje skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania - WIBOR. Wyeliminowanie bowiem ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, byłoby równoznaczne z tak daleko idącą modyfikacją umowy, że umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe co przemawia za jej

całkowitą nieważnością (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC – ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, niepubl.; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22 i II CSKP 293/22, niepubl.; z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl.; i z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.).

Zgodnie z orzecznictwem TSUE art. 5 i 6 Dyrektywy należy bowiem interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. W konsekwencji art. 6 ust. 1 Dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi możliwość uzupełnienia umowy przez zmianę treści owego warunku. Możliwość taka istniałaby tylko w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje (zob. wyroki TSUE z 18 listopada 2021 r. C – 212/20, M.P., B.P. przeciwko „A” i z 29 kwietnia 2021 r., C – 19/20, Bank BPH).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się przy tym w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Uzupełnienie umowy przez sąd i dokonanie zmiany treści abuzywnego postanowienia mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13, prowadząc do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich warunków wobec konsumentów. Byliby oni w ten sposób zachęceni do stosowania nieuczciwych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały być one uznane za bezskuteczne, to umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, co pozostałoby bez wpływu na jej ważność i bez istotnego uszczerbku dla ich interesów (zob. m.in. wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai* przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA* oraz wyrok Sądu Najwyższego z

27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także zagadnienie drugie dotyczące pouczenia konsumenta przez sąd o skutkach upadku umowy. Sąd Najwyższy wypowiadał się już bowiem w tej kwestii stwierdzając, że aby konsument mógł udzielić wolnej i świadomej zgody, sąd krajowy powinien, w ramach krajowych norm proceduralnych i zasady słuszności w prawie cywilnym, wskazać mu w sposób obiektywny i wyczerpujący, konsekwencje prawne, jakie mogą wynikać z usunięcia nieuczciwego warunku, w tym upadku umowy i narażenia go na roszczenia restytucyjne instytucji kredytowej. Pouczenie to powinno nastąpić niezależnie od tego czy konsument korzysta z profesjonalnej pomocy prawnej. Nie ulega jednak wątpliwości, że cel obowiązku informacyjnego sądu wobec konsumenta może być oceniany w świetle działań konsumenta zmierzających do uzyskania należytej mu ochrony (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 oraz wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20).

Wyjaśnił również, że Sąd nie może wiążąco przesądzić wyniku przyszłego procesu z powództwa banku o zapłatę przeciwko konsumentowi, a pouczenie o skutkach upadku umowy musi ograniczyć do potencjalnych konsekwencji istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu w świetle okoliczności sprawy i jej oceny prawnej. Wystarczające jest zatem by konsument, którego wola jest w tym zakresie rozstrzygająca, był świadomy, że konsekwencje upadku umowy mogą kształtować się odmiennie od jego oczekiwań w tej materii i mogą być dla niego niekorzystne (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.). Kwestia czy warunki te zostały zrealizowane, podlega ocenie w okolicznościach konkretnej sprawy i nie stanowi abstrakcyjnego zagadnienia prawnego.

Podkreślenia także w tym kontekście wymaga, że negatywnym skutkiem upadku umowy dla konsumenta nie może być obowiązek zapłaty za korzystanie przez wiele lat z kapitału banku. W orzecznictwie TSUE wykluczono bowiem możliwość domagania się przez bank od konsumenta wynagrodzenia za korzystanie z kapitału w przypadku unieważnienia umowy (wyrok TSUE z 15 czerwca 2023 r., C – 520/21).

Dostrzeżenia także wymaga, że przyjęcie możliwości skutecznego zakwestionowania przez przedsiębiorcę realizacji obowiązku informacyjnego spoczywającego na sądzie w stosunku do konsumenta prowadziłoby do sytuacji, w której bank mógłby wykorzystać na swoją korzyść elementy ochrony przewidziane dla konsumenta.

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także zagadnienie trzecie dotyczące wskazania od jakiej daty należy naliczać odsetki ustawowe za opóźnienie od kwot zasądzonych na rzecz kredytobiorcy (konsumenta) w ramach zwrotu nienależnego świadczenia.

Wątpliwości istniejące w tym zakresie w orzecznictwie sądów powszechnych w związku z uzasadnieniem uchwały Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 są już nieaktualne. W wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-120/22, SM, KM przeciwko mBank wyjaśniono bowiem, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej Dyrektywy jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym potwierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwego warunku i jest świadomy, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność umowy kredytu hipotecznego zawartego między nim z instytucją kredytową i na nieważność tę wyraża zgodę.

Mając zatem na względzie, że roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia mają charakter bezterminowy i powinny być spełnione niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez zubożonego (art. 455 k.c.), nie budzi wątpliwości, że roszczenie dochodzone przez powodów z tego tytułu mogło stać się wymagalne bez składania przez nich jako konsumentów opisanych wyżej oświadczeń. Obowiązek informacyjny Sądu w stosunku do konsumenta służy bowiem jego ochronie a nie usprawiedliwieniu opóźnienia kredytodawcy, który został zawiadomiony, że powodowie wzywają go do zapłaty, nie wyrażając woli związania umową wobec wystąpienia w niej klauzul abuzywnych.

Z tych względów – uznając, że argumentacja przedstawiona we wniosku w zestawieniu z przywołanym orzecznictwem Sądu Najwyższego oraz orzecznictwem unijnym - nie stwarza podstawy do kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w

przedstawionej przez skarżącą problematyce, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 98 § 1¹ k.p.c., art. 99 w zw. z art. 391 § 1 i w zw. z art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst. jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1935, ze zm.).

[A.T.]

[a.ł.]